

Television (uudet) kulttuuriset muodot – keskustelua teorioista, käsitteistä ja menetelmistä

SEMINAARIHUONE B522

Työryhmän aikataulu:

Perjantai 8.4. klo 14–15.30 (pj Heidi Keinonen)

Pauliina Tuomi
Tiina Rautkorpi
Iiris Ruoho

Lauantai 9.4. klo 9.00–10.30 ei kokoontumista

Lauantai 9.4. klo 10.45–12.00 (pj Iiris Ruoho)

Joonas Koivukoski
Heidi Keinonen
Irina Khaldarova

Abstraktit:

Pauliina Tuomi

Nykypäivän provokatiivinen televisiotuotanto?

Paperi toimii pikemminkin keskustelun avaajana kuin varsinaisten tulosten esittelijänä. Olen tutkinut aiemmin, muun muassa väitöskirjani muodossa, 2000-luvun television keinoja aktivoida ja osallistaa yleisöä – niin teknisellä kuin temaattisellakin tasolla. On selvää, että monialustaisuus ja sisältöjen levinneisyys ajasta ja paikasta riippumatta on muokannut TV:n fyysistä katselukokemusta. Samalla televisiotutkimus muuttaa muotojaan: yleisö on hyvin fragmentoitunutta, individualistista ja sen toimintatavat moninaisia, tutkimus ei voi vetää kovin laajoja johtopäätöksiä yleisellä tasolla. (mm. Tuomi 2015, Simmons 2011, 102) Itseäni on kuitenkin alkanut teknologista kehitystä sivuten kiinnostaa nykypäivän TV-sisältöjen tila ja tarjonta. Näen, että televisiosisällöt ovat muuttuneet vuosien varrella yhä enenevässä määrin yleisöä aktivoiviksi – erityisesti siitä lähtökohdasta, että katsojat on “houkuteltava” katsomaan.

Osa TV-tarjonnasta tuntuu perustuvan siihen, että ohjelman tulee olla luonteeltaan tietynä tyyppinen (ehkä jopa shokeraava), jotta se saa katsojia? Ilmiötä kuvaamaan lanseeraan termin *provokatiivinen televisiotuotanto*, joka yksinkertaisimmillaan tarkoittaa TV- sisältöjä, jotka ovat jollakin muotoa yleisiä arvoja, normeja ja jopa moraalikäsityksiä ravistelevia. Tuntuu, että iso osa TV-tarjonnasta (erityyppiset tositv-formaatit erityisesti) hyödyntää esimerkiksi seksuaalisuutta, poikkeavuutta, tyylyttämistä saadakseen ohjelmalle katsojia. Yhä useammassa ohjelmassa pitää tehdä jotakin “hurjaa” ja rajoja rikkovaa. Yle uutisoi juuri samantyyppisestä ilmiöstä, jota esiintyy Periscope-palvelun käyttäjien keskuudessa¹. Moraali- ja arvomerkityksiä on tutkittu globaalisti ihan näihin päiviin asti (mm. Gergen 2002; Trijnen 2009; Dant 2012) myös Suomessa (ks. Alasuutari 1996; Rautajoki 2006; Salomäenpää 2010), mutta ei enää viime vuosina. Mikä on erikoista, sillä yhä nykyisin televisio-ohjelmista voidaan löytää hyvinkin erilaisia arvomalleja.² Toistuvat kansalaiskeskustelut, kommentit lehtien palstoilla ja somessa sekä asiantuntijakolumnit tuntuvat

ruotivan televisiosisältöä ja viihdettä “roskana”, laaduttomana tosi-tv:nä ja niiden uusintakierroksina. Onko näin?

Itseni kiinnostaa mistä provokatiiviset diskurssit syntyvät – ylhäältä annettuina vai katsojan tarpeista? Mitä asioita, ja miten televisiossa kulloinkin esitetään? Työtä ei ole varsinaisesti vielä käynnistetty, mutta aineistoksi on suunnitteilla on monipuolinen kokonaisuus, jonka käsittelyn myötä saataisiin kokonaisvaltainen kuva siitä, millaisia arvovälitteisiä diskursseja suomalainen televisiotarjonta (=formaattit ja niiden paratekstit netissä & diskurssit) tuottaa ja projisoi yhteiskuntaan, miten ne otetaan mediajulkisuudessa lehdistön (=lehdistön retoriikka, mitä/miten uutisoidaan⁴) toimesta huomioon, miten näihin oletetusti muuttuneisiin arvoihin reagoi katsoja (=kyselytutkimus), ja mitä mieltä vallitsevasta asiantilasta on TV-tuottajat ja kanavat (=haastattelut)?

Esityksessä tarkoitus olisi nostaa ilmiötä edellä mainittujen tulokulmien ja esimerkkien kautta esille, ja olisi mukava kuulla aiheeseen liittyviä ajatuksia ja kommentteja.

1 http://yle.fi/ylex/uutiset/jos_tulee_200_katsojaa_niin_naytetaan_tissit_kyseenalaiset_periscope_haasteet_yleistyvat/3---8621371

2 Artikkelinä käsittelee kuvaavasti nykypäivän TV-sisällön tarjoamia malleja – psykologin mukaan bi-seksuaalisuus muodostunut ns. muoti-ilmiöksi tosi-tv-formaatin vuoksi. Mtv3, 5.10.2015:

<http://www.mtv.fi/lifestyle/tunteet/artikkeli/seksuaaliterapeutti---kumastelee---nuorten---jarkyttavaa---seksivillitysta--jokossa---tyhmyys---tiivisty/5342996>

3 Esimerkki vuodelta 2001: ”Vähäpukaisen Lola Wallinkosken rohkea mainos kohautti 2001 – tämä oli liian seksististä televisioon!” 24.9.2015 <http://www.iltasanomat.fi/viihde/art---1443067825230.html>

4 “Menikö Bile---Dani jo liian pitkälle arvostellessaan deittikumppaninsa vartaloa? Twitterkansa kiihtyi”. Ilta-Sanomat 15.9.2015. <http://www.iltasanomat.fi/viihde/art---1442293471170.html>

Tiina Rautkorpi

Innovatiivinen tuotantoprosessi: yhteisöllisesti monitasoisempia merkityksiä

Taustani on on toisaalta television tuotantoprosessien tutkimuksessa, toisaalta työn tutkimuksen menetelmissä ja oppimisympäristöjen tutkimuksessa. Olen toiminut tv-ilmaisun opettajana. Olen kiinnostunut työprosessien innovatiivisuudesta ja luovuudesta: mahdollisuudesta tuottaa ajattelua muuttavia merkitysten yhdistelmiä. Päivien teema, luottamus, tuo minulle mieleen erityisesti pohdinnat, joita on käyty open innovation -paradigman ympärillä. Kamppailua merkityksistä käydään siellä missä tuotantoprosessit organisoidaan: niiden pitää perustua luovuuden ja innovatiivisuuden ymmärtämiselle ja niiden on taattava toimijoille toiminnan vapaus, mahdollisuus korkeatasoiseen ilmaisuun ja toisiltaan oppimiseen. Itselleni keskeisempi termi on diversiteetti, sillä hyödyllisiä uusia yhdistelmiä ei ole mahdollista synnyttää jos käytettävissä ei ole riittävää määrää erilaisuutta, erilaisia taitoja ja näkökulmia. Alkavassa etnografisessa tutkimuksessani Innovatiivinen tv-ammattilainen tarkastelen faktapohjaisten, dokumentaaristen keinojen käyttävien tv-tuotantojen tuotantoprosesseja. Casetuotannot on valittu YLEstä ja kaupallisista tuotantoyhtiöistä ja ne tehdään ensin suomalaiselle yleisölle vaikka tuotantotyyppi olisikin soveltuva kansainväliseen levitykseen. Yhdessä tuotannossa amatööriohjelmantekijät kerätään maailmanlaajuisesti. Tarkastelen sekä tekemisen organisointia että katsojasuhdetta. Tulevaisuudessa aina vain lisääntyvässä audiovisuaalisessa journalismissa potentiaalisten merkitysyhdistelmien määrä on valtava, mutta viestinnän historia kertoo, että tuotantoprosessissa journalistisia merkityksiä on aina typistetty ja nitistetty, joskus jopa niin, että audiovisuaalista välinettä on käytetty ei-audiovisuaalisesti. Tarkasteluni kohteena ovat keinot jolla yhteiskuntaa ja sen näkemistä tuotetaan. Aineistonani ovat laajoja yleisöjä saavuttavat, amatööreja ja ammattilaisia ja erilaisia ihmisiä yhdistävät tv-tuotannot, koska näen keskeiseksi uhaksi viestintämaiseman sirpaloitumisen. Uudet innovatiiviset merkitykset ansaitsevat laajan julkisen levityksen (broadcast) erilaisten yleisöjen ulottuville synnyttämään uudenlaisia kohtaamisia ja yhteistä keskustelua. Tutkimukseni aikana haastattelen televisiotyön

ammattilaisia, hahmotan tuotantoprosessista innovatiivisuuden kannalta strategisia kohtia ja toimintatutkimuksen periaatteiden mukaan saatan ne ammattilaistekijöille näkyväksi ja kommentoitavaksi.

Iiris Ruoho

Dokumentaarisuuden politiikka

Dokumentaarisuus on alkanut jälleen kiinnostaa myös median ja viestinnän tutkijoita. Sen uudelleen pohtimisen ovat kannustaneet esimerkiksi erilaiset tosi-televisio-ohjelmat ja draamat, jotka käyttävät kerronnassaan aineksia ajankohtaisista tapahtumista, historiasta tai politiikan kabineteista. Dokumentaarisuus näkyy tänään vahvasti myös teatterissa. Journalistinen dokumenttiteatteri on ilmiö, joka yhdistää niin tekijöitä kuin tutkijoita. Teatteriohjaaja Susanna Kuparinen on tutkinut poliittisen teatterin ja journalismin risteyskohtia Ryhmäteatterissa esitetyillä *Eduskunta-*näytelmillään (2011–). Tampereen yliopistossa on vuoden 2015 aikana toteutettu ja tutkittu journalistista dokumenttiteatteria. Television puolella dokumenttidraamat ovat puolestaan jo pitkään herättäneet pohdintoja siitä, miten fiktio voi vastata todellisia tapahtumia, dokumentoiko se niitä uskottavasti vai onko kyse vain mielikuvituksen tuotteesta ja asioiden viihteellistämisestä. Dokumentaarisuudella on läpi televisiohistorian raotettu ikkunoita historiallisiin ja nykypäivän ilmiöihin, instituutioiden totuuksiin ja yksilöiden kokemukseen. Ohjelmat ovat ruokkineet samalla katsojien uteliaisuutta ja sosiaalista mielikuvitusta. Kollektiivinen muistimme onkin paljolti medioiden varassa; monet historiallisiksi koetut tapahtumat on kerrottu meille elokuvan, radion ja television kautta ja käsityksemme niistä on paljolti medioiden muovaamaa. Tekijöillä on useimmiten ollut vahva sanoma, johon he ovat etsineet todisteita journalistisin menetelmin. Tämä on toteutettu muun muassa haastattelemalla aikalaisia, joissakin tuotannoissa erityisesti yhteiskunnan heikompiosaisia ja niitä, jotka valtaa erilaisissa vallan linnakkeissa käyttävät. Yhdistävistä piirteistä huolimatta dokumentaarisuuden estetiikka on eri tuotannoissa häilyvärajaista, ja sen suhdetta todellisuuteen voi tarkastella oikeastaan vain historiallisesti ja aikansa poliittisiin suhdanteisiin liittyen. Jokainen draamallista ja dokumentaarista katsetta hyödyntävä esitys sijoittuu ja tuntuu omassa ajassaan – yllättävälläkin tavalla. Esitelmässä lähestytään dokumentaarisuuden politiikkaa pyrkien avaamaan uusia näkökulmia tutkia erityisesti dokumentaarisuuden moodia käyttävän televisiodraaman poliittisia ja yhteiskunnallisia kytkentöjä.

Joonas Koivukoski

Journalistinen tv- uutissatiiri

Ajankohtaiset satiiriohjelmat Noin viikon uutiset (NVU, Yle) ja Uutisraportti (UR, HS- netti ja Nelonen) aloittivat Suomessa marraskuussa 2014. Molempien esikuvana on amerikkalainen menestysarja The Daily Show with Jon Stewart (TDS, 1999-2014). Kyseinen formaatti on levinnyt Suomen lisäksi useisiin maihin, ja kotimaassaan se on kerännyt ylistystä sekä TV-kriitikoiden, katsojien että tutkijoiden joukoissa. Esimerkiksi vuonna 2009 Jon Stewart äänestettiin Time-lehden verkkoäänestyksessä Yhdysvaltain luotetuimmaksi uutismieheksi. Jon Stewartin – koomikon – saamat tunnustukset ”vakavasti otettavana uutishenkilönä” kuvaavat ohjelman erityislaatua. Useat viestinnäntutkijat ovatkin korostaneet, kuinka yhdistämällä viihteen ja vakavan kyseinen formaatti uudistaa poliittista journalismia. Tosin kulttuurintutkijat ovat jo vuosikymmeniä argumentoineet, että kyseinen

vastakkainasettelu on lähemmin tarkasteltuna kestävä. Mielenkiintoista onkin eritellä tarkemmin, mistä formaatin suosio rakentuu. TDS:n kaltaiset TV-ohjelmat eroavat aikaisemmista poliittisista satiiriohjelmista siten, että niissä satiirikot pyrkivät paljastamaan journalistisen taustatyön, huumorin ja strategisen videon käytön avulla tunteisiin vetoavan brändäämisen, tekopyhyyden ja loogiset sekä faktuaaliset virheet, joita hallitseva eliitti ja muut mediat tekevät. Toisin sanoen, kun aikaisemmat uutissatiiriohjelmat keskittyivät parin lauseen nokkeluuksiin, journalististen uutissatiirien huumori perustuu näiden lisäksi journalistiseen taustatyöhön, joka näkyy esimerkiksi laajan lähdeaineiston käyttönä. Tällaista estetiikka on muissa yhteyksissä, kuten vastamainoksissa, kutsuttu kulttuurijammailun tekniikaksi. Uudenlaisen esitystavan lisäksi journalistiset uutissatiirit ovat kiinnostavia ainakin tekijöiden ja vaikutusten näkökulmista. Näihin näkökulmiin yhdistyvät myös historialliset, teknologiset, liiketaloudelliset ja eettiset aspektit. Väitöskirjassani pyrin hahmottamaan tätä vyyhtiä Paul Du Gay ja kumppaneiden kulttuurin kiertokulun teorian kautta. Kulttuurin kiertokululla tarkoitetaan jonkin kulttuurisen tekstin/tuotteen toisiinsa kietoutuvia tuotantoa, sisältöä, kulutusta, valvontaa ja identiteettiä. Niinpä väitöskirjani empiiriset projektit liittyvät journalististen uutissatiirien tekijöiden haastettuihin, laadulliseen sisällön analyysiin ja vaikutusten tutkimiseen. Esitelmässäni esitän yleiskatsauksen journalististen TV-satiirien aikaisemmasta tutkimuksesta ja pohdin, voisiko pragmatistinen esteettinen teoria ja affektien tutkimus tarjota uudenlaisia viitekehyksiä ja käsitteitä uutissatiirien tutkimiseen.

Heidi Keinonen

Televisioformaatti kulttuurisen neuvottelun paikkana:

Formaattiadaptaation rakenteiden, toimijoiden ja käytäntöjen tutkimusta kehittämässä

Formaattitutkimus on vähitellen vakiintumassa osaksi kansainvälistä televisiotutkimuksen kenttää. Useimmat formaattitutkijat ovat yksimielisiä siitä, että adaptaatiossa ei ole kyse vain ylikansallisen formaatin ”maustamisesta” paikallisilla tai kansallisilla sisällöillä vaan erilaisten televisiokulttuurien välisestä neuvottelusta. Televisiokulttuurit puolestaan ovat muovautuneet historiallisesti kotimaisten ja kansainvälisten vaikutteiden vuorovaikutuksessa. Formaattien standardisoidusta luonteesta huolimatta niiden tuotanto ja adaptaatio edellyttävät myös yksilöllistä luovuutta. Tähän merkityksenantoprosessiin osallistuvat televisioalan ammattilaisten lisäksi formaattiohjelmien vastaanottajat, televisioyleisö. Televisioformaattit ovat siis kompleksisia kulttuurisia muodostelmia, ja sellaisina niitä tulisi myös tutkia.

Televisioformaattia koskevat teoretisoinnit ovat edelleen harvinaisia, ja siksi formaattitutkimusta vaivaa kolme ongelmaa. 1) Televisioformaatteja koskevat tutkimukset keskittyvät usein joko yksittäisten formaattien adaptaatioon tai laajasti globaaliin formaattikauppaan.

Formaattiteollisuuden eri tasoja (tuotanto, teksti, vastaanotto) tarkastelevia tutkimuksia ei juurikaan ole tehty. 2) Televisiokulttuurit nähdään usein toisistaan erillisinä kokonaisuuksina, jolloin adaptaatio ymmärretään yksinkertaisesti formaattien siirtämiseksi yhdestä kulttuurista toiseen.

Kulttuurista neuvottelua ja lainailua tapahtuu kuitenkin jatkuvasti televisiokulttuurin eri tasoilla. 3) Formaattitutkimuksessa ei ole tähän mennessä juuri tarkasteltu televisioteollisuuden rakenteita, jotka kuitenkin sekä luovat puitteet yksilöllisten toimijoiden luovalle työlle että rajoittavat sitä. Näin ollen myös kysymys vallasta on jäänyt formaattien yhteydessä käsittelemättä.

Esittelen tässä paperissa uuden teoreettisen ja metodologisen lähestymistavan, jossa televisioformaattia tarkastellaan kulttuurisen neuvottelun paikkana. Lähestymistapani pyrkii ratkaisemaan formaattitutkimuksen ongelmia ja osoittamaan, että uusi kulttuurisia muotoja tuotetaan rakenteiden ja inhimillisten toimijoiden yhteisvaikutuksessa televisiokulttuurin eri

tasoilla. Näkökulmani ammentaa sekä mediateollisuuden tutkimuksesta (*media industry research*) että Anthony Giddensin strukturaatioteoriasta. Havainnollistan lähestymistapaani esittelemällä kulttuurisen neuvottelun paikkoja suomalaisessa formaattiadaptaatiossa.

Irina Khaldarova

Fake News: Struggle over news coverage of the Ukrainian conflict

The crisis in Ukraine has accentuated the position of Russian television as the government's strongest asset in the information warfare. The Internet, however, allows other players to challenge the Kremlin's official media discourse by debunking distorted information and fake images. Our study focuses on how the practices of the Russian television newswork ensures a dominance of the Kremlin's arguments about the Ukrainian crisis in the public sphere; and how the practices of suspicion and detection emerging in the Internet counter the Russian strategic narratives. This is done by examining the narratives of fake news on Russian Channel One and their exposure by Ukrainian fact-checking website Stopfake. Secondly, by analyzing how Twitter users judged the veracity of these news stories.